

בבא בתרא ו ע"ב

האם אפשר להשתמש בפרגולה לצורך סוכה?

אמנם אנחנו עסוקים במסכת בבא בתרא, שעניינה דיני שכנים, אבל ננצל את ההזדמנות הזו גם לחזור על הלכות רלוונטיות לקראת חג הסוכות. ישנה שאלה מצויה מאוד בימים אלו, והיא כיצד לבנות פרגולה ליד הבית שתוכל לשמש אותנו גם לסוכה. לכאורה יש כאן חידוש גדול, שהסוכה, שאמורה להיות מבנה עראי, הופכת להיות מבנה קבוע שמשמש אותנו כל השנה. האם התופעה הזו חדשה? האם היא ראויה? - בסוגיה שלמדנו השבוע בדף היומי מתברר שלא רק שהתופעה אינה חדשה, אלא שזה מה שהיה מקובל בזמן הגמרא. נתחיל מדברי המשנה בהלכות שכנים:

1. משנה מסכת בבא בתרא פרק א משנה ד

כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ארבע אמות. בחזקת שנתן, עד שיביא ראיה שלא נתן. מארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו. סמך לו כותל אחר, אף על פי שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל. בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן.

קיר בין שני שכנים לא צריך להיות יותר גבוה מארבע אמות, (בנושא היזק ראיה עסקנו בשיעור הקודם). גם אם הקיר שנפל היה גבוה יותר, אין שכן אחד יכול להכריח את השכן השני לבנות שוב קיר גבוה מעבר לארבע אמות. אבל אם השכן השני מגלה את דעתו שהוא רוצה את אותו קיר גבוה, כגון שהוא משעין על הקיר הזה קיר אחר, הרי שהוא יצטרך להשתתף בתשלום על כל תוספת הגובה. האם הדין זהה אם הוא משעין על הקיר מבנה עראי? בכך עוסקת הגמרא שלמדנו אתמול בדף היומי:

2. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ו עמוד ב

אמר רבינא: האי כשורא דמטללתא (=קרש של מבנה לצל) - עד תלתין יומין לא הוי חזקה, בתר תלתין יומין הוי חזקה; ואי סוכה דמצוה היא - עד שבעה יומין לא הוי חזקה, בתר שבעה יומין הוי חזקה; ואי חבריה בטינא (=ואם חיבר אותה בטיט לקיר), לאלתר הוי חזקה.

רפ"י

לא הויא חזקה - אם סמכה על כותל חבירו ולא מיחה בתוך שלשים [יום] לא הויא חזקה לטעון ולומר פייסתיך במעות עד עולם דכל תלתין יומין לא קפיד איניש ולא מחי סבור חברי זה צריך לצל ולמימים מועטים יטלנו משם.

ואי סוכה דמצוה היא לבתר ז' הויא חזקה - דכיון דשבקוה עלה יותר מן הצורך הוה ליה למחויי. **תוס'** - ומדלא מיחה איכא למימר דזה פייסו במעות עד עולם שכן היה דרכם לקבוע סוכתן לצורך כל השנים והלכך מיד לאחר ז' הויא חזקה דלא דמי לסוכה דמטללתא דלא הוי חזקה עד תלתין יומין דההיא לצל בעלמא הוא דעבדה אבל סוכה זו לצורך כל ימות החג שבכל השנים עשאה, ע"כ.

התוספות המובאים בתוך דברי רש"י מבהירים שהיה זה מנהג באותה תקופה להשאיר את הסוכה למשך כל השנה. ואומרת הגמרא שאם אדם משאיר את המבנה הזה לאחר חג הסוכות, מוכח שכוונתו שהסוכה הזו תעמוד כל השנה, וממילא אם יטען בעל הסוכה שהוא שילם את חלקו על הקיר, והראיה שהשכן התיר לו להשעין עליה את הסוכה, נאמין לו, והשכן יצטרך להוכיח שלא קיבל תשלום בגלל שהוא לא מיחה בבעל הסוכה לאחר שעברו ימי החג. האם כבר ביום השמיני אנחנו מצפים מבעל הסוכה לסתור את הסוכה שלו? - התוספות אומרים שאין הכוונה ליום השמיני, אלא יום אחר כך:

3. תוספות מסכת בבא בתרא דף ו עמוד ב

עד שבעה יומי - לאו דוקא שבעה דבשמיני עצרת לא יוכל לסתור.

אבל למה שלא נאמר שישתור את הסוכה ביום השביעי, לפני החג? - ובכן, התשובה לכך מופיעה במשנה במסכת סוכה:

4. משנה מסכת סוכה פרק ד משנה ח

הרב ירון בן-דוד

קיבוץ בארות יצחק Kibbutz Beerot Yitzchaq
yaron@beerot.org.il

סוכה שבעה כיצד? גמר מלאכול לא יתיר סוכתו אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יום טוב האחרון של חג.

הרמ"ה, בניגוד לתוספות, סובר שישנה דרישה מבעל הסוכה לפרק את הסוכה כבר ביום השביעי בין השמשות, ואם השכן לא דרש זאת, סימן שהשכן קיבל את התמורה על בניית הקיר. ואולם, שואל הרמ"ה: במה שונה דין הסוכה שנעשתה לצורך צל - שאנחנו אומרים שכל עוד לא עברו שלושים יום השכן שותק, לבין סוכה שנעשתה למצוה, שעוד במהלך החג אנחנו מצפים ממנו למחות בשכנו? תשובתו של הרמ"ה היא שמדובר בסוכה שכבר קיימת שלושים יום לפני סוכות, אלא שבגלל חג הסוכות הוא שותק ולא מוחה עד שיעבור החג:

5. יד רמה, (ר' מאיר הלוי אבולעפיה, המאה ה-13, ספרד) בבא בתרא ו, ב

ואם תאמר, ומה היה לו לעשות? לפרקה ביום השביעי, והרי שנינו: "סוכה שבעה כיצד? גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו, שיכול להיות שתאמר לו סעודה בין השמשות וירצה לאכול בה. ועוד, מזה שאמרנו שעד שבעה ימים אין זה חזקה, ורק לאחר שבעה ימים זו חזקה, מוכח שלכל שבעת ימי השאיילה איננו מחויב לפרקה אלא לאחר הימים, ולכן החזקה לא קיימת אלא לאחר שבעה. יפרקה בלילה? שמיני חג עצרת היא, ואסור! התשובה היא שיפרק אותה ביום השביעי סמוך לבין השמשות. ואם תאמר, והרי צריך לשבת בה ביום השמיני, שהרי ביום השמיני יושבים בסוכה בלי ברכה, כאן מדובר בבני ארץ ישראל שלא יושבים בה אלא עד בין השמשות של היום השביעי. ואם משום החשש שיאמר לו סעודה שיצטרך לאכול בה, כיון שהגיע בין השמשות ולא אירע לו, יודע הוא שלא יאכל עד הלילה. ומה שכתוב במשנה שלא יתיר את סוכתו מבעוד יום הכוונה הרבה לפני כן, כפי שנאמר שם: גמר מלאכול, לא יתיר סוכתו...

וכי תימא מאי הוי ליה למעבד? לסלקא ביומא דשביעי? הא תנן: "סוכה שבעה כיצד? גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו" דאפשר דמתרמיא ליה סעודתא ביני שמי ובעי למיכל בה. ועוד הא מדקאמרינן עד שבעה יומי לא הוי חזקה לבתר שבעה יומי הוי חזקה שמע מינה דלכולהו שבעה שאילה ליה ולא מיחייב לסלוקה אלא לבתר שבעה ואמטו להכי לא קיימא ליה חזקה אלא לבתר שבעה. לסלקה בליליא? - שמיני חג עצרת היא ואסור!

לעולם דמסליק ליה ביומא דשביעי סמוך לבין השמשות וכי תימא והא בעי למיתב בה ביומא דשמיני דק"ל מיתב יתבין ברוכי לא מברכינן הכא במאי עסקינן לבני ארץ ישראל דלא יתבי ביה אלא עד בין השמשות דשביעי ואי משום דמתרמיא ליה סעודתא בעי מיכל בה, כיון דמטי בין השמשות ולא רמיא ליה מידע ידע דלא אכיל עד ליליא וכי קתני מתניתין לא יתיר את סוכתו מבעוד יום טובא קאמר, כדקתני בהדיא: גמר מלאכול לא יתיר סוכתו...

אלא אי קשיא הא קשיא, כיון דהאי כשורא דמטלטלתא בסתמא קא מיירי דליכא סהדי דשייליה לדוכתא מיניה, דמסתמא אמרינן אימור בתורת ארעי הוא דדעצה בגודא דחבריה ואמטו להכי לא

אלא אם קשה, זה קשה, כיון שבסוכת הצל מן הסתם מדובר שאין עדים שהוא ביקש את המקום בשביל זה, ואנו אומרים שהוא בנה אותה בתורת ארעי בקיר של חבור, ולכן חבור לא הקפיד, ולכן אין זו חזקה עד שיושלמו ימי השאלה, שהם סתם ימי דירת ארעי, אם כן לגבי סוכה של מצוה לאחר שבעה ימים מדוע זו חזקה? ואולי אותו אדם שאל את הסוכה לימי שאילה ולא לצורך סוכה של מצוה בנאה אלא לצל, וכיון שהגיע חג הסוכות קודם יצא בה ידי חובה והשאיר אותה לשאר ימי דירת עראי, ובעל הקיר גם כן, כל עוד לא נשלמו ימי עראי של כל סוכה לא הקפיד עליו. האם בגלל שאירע שחלו שבעת ימי סוכות של מצוה לפני כן זה גרוע יותר? אלא, מסתבר שזה שאמרנו שבסוכה של מצוה עד שבעה ימים אין זו חזקה, לא מדובר כשאירעו ימי סוכות קודם, שאם כן לא תהיה חזקה אלא לאחר שלושים יום. אלא מדובר שחלו ימי החג אחרי שלושים ימים, ועל סוף המשנה הדברים אמורים, שזה שאמרנו שלאחר שלושים יום זו חזקה, ועל כך נאמר שאם זו סוכה של מצוה, כלומר שאם חל חג הסוכות אחרי שלושים הימים ברצף, יש לומר שמשום מצוות הסוכה לא הקפיד עליו, ולכן אין זו חזקה עד שיחלפו שבעת ימי סוכות.

קפיד חבריה עלויה ואמטו להכי לא הוי חזקה עד דשלמי סתם יומי שאלה דאינן סתם יומי עראי דירה, אי הכי גבי סוכה דמצוה לבתר שבעה יומי אמאי הוי חזקה? ודילמא הא גברא לסתם יומי שאלה קא נחית ולא לצורך סוכה דמצוה בלחוד הוא דדעצה אלא לטללא בעלמא אצטריכא ליה וכיון דאיתרמי ליה חג הסוכות ברישא נפק בה ידי חובתו ושבקה לשאר יומי עראי דירה ומארי גודא נמי כל כמה דלא שלמי סתם יומי עראי לשאר טללי לא קפיד עליויה דאטו משום דאתרמי להו שבעת יומי סוכה דמצוה ברישא מגרע גרע? אלא מסתברא דהא דקאמרינן אי סוכה דמצוה היא עד שבעה יומי לא הוי חזקה, לאו

בדאתרמי להו יומי סוכה ברישא קאמרינן דאם כן לא הויא חזקה אלא לבתר תלתין יומין אלא בדאתרמי להו לבתר תלתין יומין קאי ואסיפא דמילתיה קאי דקאמרינן לבתר תלתין יומין הוי חזקה ועלה קאמר אי סוכה דמצוה היא כלומר אי אתרמי חג הסוכות לבתר תלתין יומין בלא הפסק בנתיים איכא למימר דמשום מצות סוכה לא קפיד עלויה, הלכך לא הוי חזקה עד דחלפי שבעה יומי דסוכה.

מכאן נעבור לדיון על סוכה מתחת לפרגולה בימינו: דיון זה הובא במקומות רבים, והוא מצוי מאוד. מה הם התנאים שצריכים להתקיים כדי שפרגולה תוכל להפוך לסוכה?

הרב ירון בן-דוד

קיבוץ בארות יצחק Kibbutz Beerot Yitzchaq
yaron@beerot.org.il

ראה דיון בהרחבה בשו"ת באהלה של תורה (הרב יעקב אריאל) חלק אורח חיים סימן פה, ובשו"ת שיח נחום (הרב נחום אליעזר רבינוביץ) ובשו"ת טל לברכה (הרב רמי ברכיהו) חלק ב סימן פ, ובתחומין יט עמ' 373 (הרב דניאל הרשקוביץ), ובתחומין כא עמ' 41 (הרב ישראל מאיר לאו). אשתדל לדון בכל הבעיות העולות בנושא זה, מהקל אל הכבד.

ראשית, האם יש בעיה בכך שהסוכה בנויה בשיפוע? - ובכן מדברי השו"ע מוכח שאין שום בעיה בגג משופע, ובלבד שניכר מתי מתחיל הסכך ונגמרות המחיצות:

6. שולחן ערוך אורח חיים סימן תרלא סעיף י

סוכה שאין לה גג, כגון שהיו ראשי הדפנות דבוקות זו בזו כמין צריף, או שסמך ראש הדופן של סוכה לכותל, פסולה; ואם היה לה גג, אפילו טפח, או שהגביה הדופן הסמוך לכותל מן הקרקע טפח, הרי זו כשרה. הגה: וי"א שהטפח לא תהיה לווי, רק מן הדופן או הסכך. ולריך שיהיה זה ז' טפחים על ז' בגובה י' טפחים. גם לריך שיהיו הדפנות לאחר שהם גבוהים עשרה עשירות מדבר שמסככין בהם, להא' הם הסכך. ואם כל הדפנות מדבר שמסככין בהם, מותר לישן אפילו תחת הדפנות.

שאלה שניה שיש לשאול היא האם אפשר להשתמש בפרגולה כזו לשם סוכה בלי לעשות בה כל שינוי לקראת חג הסוכות? מדברי השו"ע משמע שאם חשב עליה מראש לשם סוכה אין צורך לעשות בה כל חידוש:

7. שולחן ערוך אורח חיים סימן תרלו סעיף א

סוכה ישנה, דהיינו שעשאה קודם שיכנסו שלשים יום שלפני החג, כשרה ובלבד שיחדש בה דבר עתה בגופה לשם החג, ואפילו בטפח על טפח סגי אם הוא במקום אחד; ואם החידוש על פני כולה, סגי אפילו כל דהו; ואם עשאה לשם החג, אפילו מתחלת השנה, כשרה בלא חידוש.

אבל היות ויש מחלוקת בעניין זה, והחידוש הנדרש אינו מסובך כל-כך, כתב הרב לאו כך:

8. הרב ישראל מאיר לאו, כשרות פרגולה לסוכה, תחומין כא עמ' 51

סוכת הפרגולה, שאנו דנים בה בעת הזאת, עשויה לרוב לצל. בעליה לא נתכוונו בשעת עשייתה לשם מצות סוכה... מובן שנידונו עוסק בסוכת פרגולה העשויה מעץ ולא ממתכת. אי לכך, באנו למחלוקת רבת-אנפין לגבי כשרותה לקיום מצות הסוכה:

1. לשיטת תוספות, רא"ש, עיטור, מרדכי, אור-זרוע, אגודה, הגהות מיימוניות וטור, היא פסולה לסוכה לגמרי עד שלא יחדשו בה דבר.

2. לשיטת הר"ן, הריטב"א, המאירי ומגן-אברהם כשרה סוכה זו בדיעבד, אך למצוה מן המובחר יש צורך לחדש בה דבר.

3. הרמב"ם והרי"ף יחידים הם הסוברים שהסוכה כשרה לכתחילה. בשאלה כה גורלית, כאשר הרבה פוסקים נוטים לחייב לחדש דבר בסוכה, ולשיטתם הסוכה פסולה בלא החידוש הנזכר, מן המותר להדגיש כי כאשר חפץ בר ישראל לזכות לישב בסוכת עורו של לויתן, הרי שמחובתו לדאוג לכך שהסוכה תהיה כשרה למהדרין. וסוכת פרגולה למהדרין היא אכן רק במידה שהוסיפו בה את החידוש שהיא זקוקה לו.

חידוש הדבר שאנו עוסקים בו, הינו הוספת סכך בגודל טפח על טפח, כנפסק בשו"ע (תרלו, א), וראה מג"א ס"ק ב). המוסיף ענף מעץ הלולב ומניחו על קרשי הפרגולה קיים בכך את מצות חידוש הדבר למהדרין.

בעיה נוספת שיש לדון בה היא העובדה שהסוכה הזו בנויה באופן קבוע. האם יש לחוש כאן לגזירת תקרה? הרשב"א כותב כך:

9. שו"ת הרשב"א (ר' שלמה בן אדרת, המאה ה-13, ספרד) חלק א סימן ריג

הרב ירון בן-דוד

קיבוץ בארות יצחק Kibbutz Beerot Yitzchaq
yaron@beerot.org.il

שאלת סכך סוכה העשוי מנסרים שאין ברחבן אלא טפח. והם תקועים במסמרות של ברזל והם משולבין כשלבי הסולם ואין בפתח השליבה שלושה טפחים. ובחג מכסין אותן בהדס ובערבה. אם פוסלין את הסכך מחמת המסמרות? לפי ששמעתי בשם אחד גדול שנתאכסן בבית אחד מבני עירנו וצוה להסיר המסמרות מן הסכך. הודיענו טעמו. אי משום שמקבלין טומאה ואי משום כך מאי שנא משפודין של ברזל? שאם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה.

תשובה אותו חכם אסר לא מאותו טעם שאמרת אסר. שאותן המסמרות אין פוסלין את הסכך המרובה מהן. ואולי אסר מפני מה שאסר אחד מרבתי ז"ל, דכיון שהנסרים תקועים במסמרות הרי כל הנסרים כנסר אחד רחב ארבעה ויש בו משום גזרת תקרה ויש שנחלקו עליו. ואתה הנח להן כיון שנהגו שאף על פי שאינן נביאים בני נביאים הם.

השואל חשב שיש לאסור את המסמרים בגלל שהם מקבלים טומאה, אבל הרשב"א דחה אותו ואמר שאין בעיה מבחינה זו, ואולי הסיבה שלו לאסור היתה בגלל גזירת תקרה. גזירת התקרה אכן מופיעה בשולחן ערוך, אבל רק לגבי בית, ושם מדובר בדבר שאכן משמש כתקרה של בית, ולא בפרגולה:

10. שולחן ערוך אורח חיים סימן תרלא סעיף ט

בית המקרה בנסרים שאין עליהם מעזיבה (פירוש טיט ולכרות שמקימין עליהם) ובא להכשירו לשם סוכה, די בזה שישיר כל המסמרים לשם עשיית סוכה, או שיטול מבין שני נסרים אחד ויתן סכך כשר במקומו וכולה כשרה, אפילו הנסרים רחבים ארבעה, ויש מי שאומר שצריך שלא יהיו הנסרים רחבים ארבעה.

לגבי המחמירים לסכך בנסרים בכלל, ניתן לחלק ולומר שהכוונה רק לנסרים כאלה שנראים כמו בית, אבל יש שהבינו מהשולחן ערוך שנהגו שלא לסכך בהם כלל:

11. שולחן ערוך אורח חיים סימן תרכט סעיף יח

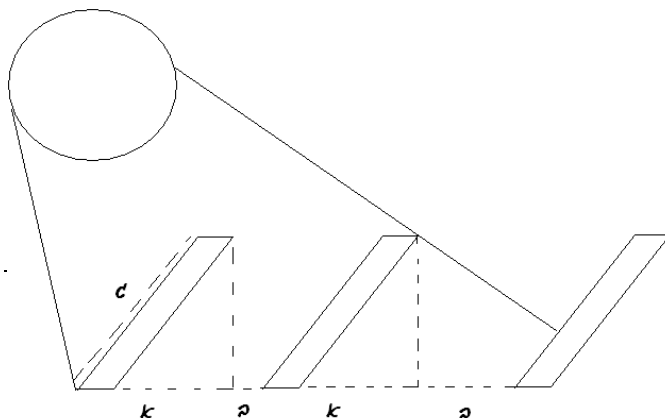
וכן אסרו לסכך בנסרים שרחבן ארבעה, אפילו הפכן על צדן שאין בהם ארבעה; ואם אין ברחבן ארבעה, כשרים, אפילו הם משופים שדומים לכלים, ונהגו שלא לסכך בהם כלל.

לפי אותה דעה, אם כן, יש בעיה בכל סיכוך בנסרים. אמנם אין זו בהכרח כוונתו של השולחן ערוך, אבל כדי לחשוש לדעה זו כתב הרב רמי ברכיהו (בדומה למסקנתו של הרב אריאל) שעדיף לבנות את הפרגולה באופן כזה שיהיה רווח של נסר בין נסר לנסר:

12. טל לברכה (הרב רמי ברכיהו) חלק ב סימן פ

אם כן, בפרגולות שהכלונסאות ניתנות לשם צל ולא לשם גג, שהרי גשם חודר דרכן, לכאורה לשיטת הרשב"א אפשר להשתמש בהם לצורך סיכוך הסוכה. מאידך מכיון שהם קבועים כל השנה במסמרים, אפשר שיש לחוש לשיטה הטוענת שיש בזה משום גזירת תקרה.

אמנם יש תקנה לעניין זה, כפי שפסק בשולחן ערוך (תרלא, ט): "שיטול מבין שני נסרים אחד, ויתן סכך כשר במקומו וכולה כשרה". ומכיון שלהסיר את המסמרים אין זה מציאותי, יש להציע שהפרגולה תיבנה באופן שחמתה תהיה מרובה מצילתה, וירבה עליו סכך כשר. וביישוב הקפדתי להורות שבשעת בניית הפרגולות ידאגו לרווח של רוחב קורה בין קורה לקורה, שנמצא כי חמתה תהיה מרובה מצילתה, שהדין הוא שיכול להרבות עליו סכך כשר.

יש להדגיש שכאשר מחשבים 'צילתה' מרובה מחמתה' לעניין זה, אין מחשבים את רוחב הנסרים עצמם, (האות ג בצירוף), מכיון שהנסרים מונחים באלכסון, ולכן יכול להיות שבפועל הפרגולה תתן הרבה יותר מחמשים אחוזי הצללה, כל עוד המרחק בין ההיטל של הנסרים (א בצירוף)

הרב

קיבוץ בארות יצחק

il.org

קטן יותר מהמרחק שביניהם (ב בציור). בתרשים הזה המרחק בין הקרשים השמאליים קטן מדי, אבל המרחק בין הקרשים הימניים טוב, ובכל זאת הצל שבתוך הסוכה מלא.

בעיה נוספת שיש לתת עליה את הדעת היא שאלת המעמיד בדבר המקבל טומאה. אך השאלה האם יש בכך איסור או לא תלויה במחלוקת. וכך כותב הרב (השר) פרופ' הרשקוביץ במאמרו בתחומין:

13. הרב פרופ' דניאל הרשקוביץ, סוכת פרגולה, תחומין יט עמ' 373

העובדה שהמסמרים אינם פוסלים נובעת גם מהמשנה בסוכה טו, א הדנה בתקרה שאין עליה מעזיבה. לפי בית הלל, "מפקפק או נוטל אחת מבינתיים", וביאר הרמב"ם בפיהמ"ש: "מפקפק - פירוש שיעקור אותן ממקומן ומן המסמרים התקועין בהם." ראה גם ב"י או"ח תרלא, ט, שכתב: "שמסיר את המסמרים שהיו קבועים בהם." מדברי בית הלל משמע, שכשנוטל אחת מבינתיים, נשארים נסרים נסרים תקועים במסמרים.

יסוד הדיון הוא על המשנה בסוכה כא, ב: "הסומך סוכתו בכרעי המטה - כשרה. רבי יהודה אומר: אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה - פסולה." הגמרא שם מביאה מחלוקת בין רבי זירא לבין רבי אבא בר ממל בביאור טעמו של רבי יהודה. אחד אומר: מפני שאין לה קבע, דהיינו: הסוכה אינה יציבה דיה כמבנה קבע, פְּדָרוּשׁ לשיטת רבי יהודה; ואחד אומר: מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה.

לדברי הרא"ש, הטעם העיקרי לאיסורו של רבי יהודה הוא מפני שאין לה קבע, ולא מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה. כן משמע גם מהרי"ף, ר' שו"ת תרומת-הדשן סי' צא. אך גם לשיטה המסבירה את טעם האיסור של רבי יהודה בכך שמעמידה בדבר המקבל טומאה, הרי רבי יהודה מגביל את איסורו למצב של אינה יכולה לעמוד בפני עצמה. לכן, אם הסכך עומד בפני עצמו, והמסמרים דרושים רק לנוי, כדי להבטיח שנסרי הסכך יעמדו במרווחים שווים ובנטיה רצויה, כפי שהדבר עשוי בפרגולה, הרי המסמרים אינם מפריעים כל עיקר. כך מפורש בשו"ת מהרי"ל סי' קנז ובשו"ת רב-פעלים (לרבי יוסף חיים בן אליהו) ח"ב יו"ד סי' כה בשם הר"ן.

יתירה מזאת: לדעת פוסקים רבים, מעת שהמסמרים תקועים וקבועים במקומם, הרי הם חלק מהמבנה, ושוב אינם מקבלים טומאה. כך כתב בשו"ת הרמ"ז (לר' משה בן מרדכי זכות) סי' יח: "ולא ידענא היכי נחית להו טומאה למסמרות הקבועים בתקרות או בכתלי הבתים, דאפילו נימא מספיקא שנעשו מכלים טמאים - כיון שנשתנו גופן למסמרות ונקבעו במחובר לקרקע, תו לא מקבלי טומאה." וכן כתב במשנה-ברורה תרכט, כג על פי הט"ז: "אכן כשאין להסולם נקבים, והשליבות תקועין על היריכות במסמרים, הם בכלל פשוטי כלי עץ שאין מקבלין טומאה אף מדרבנן." מדברי חזון-איש (או"ח קמג, ב) עולה שעכ"פ צריך שהמסמרים לא ייראו, שכן לגבי חוטי ברזל הנתונים בתוך כותל אבן התיר וסמך בין השאר על כך (ועוד סמך על כך שעיקר הכותל עשוי אבן, ושהוא עומד בעצמו והברזל הוא רק לחיזוק מפני הכאה ותנועה. במקרה שלנו מצטרפים אפוא שלושת היסודות:

- א. המסמרים התקועים בסכך הפרגולה אינם מהווים מעמיד;
 - ב. גם במקרה של מעמיד, לדעת הרבה פוסקים טעמו של רבי יהודה לאסור סמיכת הסוכה בכרעי המיטה הוא משום קבע, ולא משום מעמיד בדבר המקבל טומאה;
 - ג. רבים פוסקים, שמסמרים התקועים במבנה בטלים לו ואינם מקבלים טומאה.
- לכן, הבעיה של סיכוך בדבר המקבל טומאה אינה עניין לפרגולה.

ואולם, יש לציין שאם מדובר בפרגולה שבנויה בשיפוע, אחת הנקודות מתבטלת, שהרי המסמרים הם המחברים את הנסרים אל המבנה, ואחרת הם יחליקו.

בעיה נוספת שקיימת בחלק מהפרגולות היא העובדה שהסכך קיים לפני המחיצות. הרמ"א כתב שיש להקפיד לעשות קודם את המחיצות ורק אח"כ את הסכך:

14. שולחן ערוך אורח חיים סימן תרלה

הגה: ואין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות; ואם עשה טפח סמוך לסכך, מותר לסכך קודם שיעשה שאר הדפנות.

הרב ירון בן-דוד

קיבוץ בארות יצחק Kibbutz Beerot Yitzchaq
yaron@beerot.org.il

הפתרון לבעיה הזו היא כאשר המסגרת של הפרגולה עצמה עבה טפח, ואז זו תחילת המחיצה, וכך הוא אכן המצב ברוב הפרגולות. בעיה נוספת שקיימת בחלק מהפרגולות היא הצביעה. הרב רבינוביץ אומר שיש לחלק בין צביעה שנועדה לנוי (שיכולה להוות חציצה) לבין צביעה שנועדה לשמר את העץ שלא יירקב (שאינה חציצה). וכך מסכם הרב רבינוביץ את תשובתו בעניין שימוש בפרגולה כסוכה, גם כאשר המרווח שבין הנסרים אינו גדול מספיק, והפרגולה עצמה משמשת כסכך:

15. שו"ת שיח נחום סימן לט

- לסיכום: מותר לעשות פרגולה שתשמש גם לשם סוכה בתנאים הבאים:
- א. רוחב הקרשים הוא פחות משלושה טפחים.
 - ב. יניחו מרווחים בין קרש לקרש כך שהגשם יוכל להיכנס דרכם. אין מניעה מלקבוע את הקרשים במסמרים, אבל לכתחילה למצוה מן המובחר יניחו קרש או שניים שניתן להזיז אותם לשם סוכה חדשה לפני החג.
 - ג. אם בונים את הפרגולה במקום שאין בו דפנות הכשרות לסוכה מתחילה, יש לעשות מסגרת שגובהה טפח שעליה יעמדו הקרשים המסוככים המשמשים לצל, ויש לבנות באופן שעשיית המסגרת תקדם להנחת קרשי הגג של הפרגולה.
 - ד. לכתחילה יש להימנע מצביעה לנוי של הקרשים המשמשים כסכך, אבל צביעה שהיא לשימור יש מקום להתיר.
- אבל אם במקום שהפרגולה עשויה אין דפנות ואין לה מסגרת, אין להשתמש בקרשי הפרגולה עצמם כסכך.